

جغرافیا و توسعه شماره ۴۵ زمستان ۱۳۹۵

وصول مقاله : ۱۳۹۴/۱۱/۱۹

تأیید نهایی : ۱۳۹۵/۰۷/۰۴

صفحات : ۴۰ - ۱۹

امکان‌سنجی شکل‌گیری منطقه‌ی خلاق با تئوری گردشگری صنعتی

مطالعه موردی: شهرستان یزد

احسان درستکار^۱، دکتر فرح حبیب^{۲*}، دکتر حمید ماجدی^۳

چکیده

شهرستان یزد با مشکلات زیست محیطی در بُعد طبیعی و با مشکلات اقتصادی و کمبود اشتغال و کار در بُعد اقتصادی مواجه است. مشکلات زیست محیطی در شهرستان یزد به کارخانجات قدیمی و فرسوده مرتبط می‌شود که در زمینه‌های مصالح ساختمانی فعالیت داشته‌اند و در حال حاضر به دلیل متروک شدن آنها به عنوان یک مشکل زیست محیطی و از کار افتادن این کارخانجات به عنوان یک مشکل اقتصادی تلقی می‌شوند. هدف آرمانی پژوهش شکل‌گیری منطقه‌ی خلاق با گردشگری صنعتی و هدف کاربردی: ارائه‌ی راهکارهای پیشنهادی مورد نیاز جهت تدوین برنامه و طرح ابتکاری با تأکید بر شکل‌گیری منطقه‌ی خلاق با گردشگری صنعتی، می‌باشد. در این پژوهش برای پیشبرد هر یک از اهداف مدنظر تحقیق، از روش‌های گوناگونی استفاده شده است؛ بطور کلی، می‌توان روش ارزیابی پژوهش را این گونه بیان کرد: پس از شناخت وضع موجود شهرستان یزد و شکل‌گیری اطلاعات و داده پایه، با استفاده از نرم‌افزار GIS در تجزیه و تحلیل اطلاعات شهرستان، داده‌های کمی به صورت خروجی‌های کیفی در قالب نقشه‌های تحلیلی با استفاده از منطق فازی شکل می‌گیرند. سپس نقشه‌های به‌دست آمده‌ی فوق به دلیل کیفی بودن از روش گراند تئوری استفاده شده و با کدگذاری اطلاعات به‌دست آمده از نقشه‌های تحلیلی اقدام به تهیه‌ی مدل تلفیق و تعیین امکان‌سنجی شکل‌گیری منطقه‌ی خلاق در شهرستان یزد با توجه به استراتژی تلفیق پرداخته می‌شود. نتایج بیانگر تئوری گردشگری صنعتی به عنوان گزینه مناسب شکل‌گیری منطقه‌ی خلاق مطرح می‌باشد. چرخه‌ی منطقه‌ی خلاق شامل: نوآوری، سرمایه‌ی اجتماعی، کیفیت زندگی، سرمایه‌ی انسانی خلاق می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: منطقه‌ی خلاق، گردشگری صنعتی، خلاق، گردشگری، شهرستان یزد^۴.

۱- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دانشکده هنر و معماری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی تهران Ehsan.Dorostkar@srbiau.ac.ir

F.habib@srbiau.ac.ir

Majedi@srbiau.ac.ir

۲- استاد دانشکده هنر و معماری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران*

۳- دانشیار دانشکده هنر و معماری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران

۴- مقاله حاضر برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد احسان درستکار به راهنمایی دکتر فرح حبیب و مشاوره دکتر حمید ماجدی با عنوان "امکان‌سنجی شکل‌گیری منطقه خلاق در شهرستان یزد با رویکرد پایداری" است که در بهمن ماه ۱۳۹۴ در دانشکده هنر و معماری واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی ارائه شده است.

مقدمه و بیان مسأله

منطقه‌ی خلاق در بسیاری از مناطق دنیا اجرا و به معرض ظهور درآمده است که گاه موفق و گاهی هم ناموفق بوده. در این بین چیزی که بیش از پیش اهمیت دارد، درگیر نمودن بُعد خلاقیت در یک نظام مشخص و معین می‌باشد که عوامل متعددی را در کنار هم شکل می‌دهد. از این رو، با نگرش تفکر منطقه‌ی خلاق قصد امکان‌سنجی شکل‌گیری منطقه‌ی خلاق با گردشگری صنعتی در شهرستان یزد را داریم. برای انجام پژوهش حاضر ابتدا به تهیه‌ی کلیات پژوهش در قالب بیان مسأله تحقیق اقدام کرده سپس، با در نظر گرفتن واژگان کلیدی پژوهش و رویکرد پیش رو اقدام به تدوین مبانی نظری پژوهش که شامل: تعاریف، پیشینه‌ی نظری و سیر تحول نظریات می‌باشد، نموده و پس از آن اقدام به تدوین روش‌شناسی و روش ارزیابی پژوهش می‌کنیم. در ادامه به شناخت محدوده‌ی مطالعاتی پرداخته و با در نظر گرفتن وضع موجود شهرستان یزد تحلیل داده‌های به‌دست آمده تحلیل می‌شود و با در نظر گرفتن روش پژوهش تدوین نتیجه‌گیری صورت می‌گیرد.

شهرستان یزد با مشکلات زیست محیطی در بُعد طبیعی و با مشکلات اقتصادی و کمبود اشتغال و کار در بُعد اقتصادی مواجه است. ریشه‌ی مشکلات زیست محیطی موجود در شهرستان یزد به کارخانجات و کارگاه‌های قدیمی و فرسوده‌ای مرتبط می‌شود که در زمینه‌های آجرپزی و مصالح ساختمانی فعالیت داشته‌اند و در حال حاضر به دلیل متروک شدن و از کار افتادگی آنها به عنوان یک مشکل زیست محیطی تلقی می‌شوند. در حوزه‌ی اقتصادی با توجه به آمارهای مرکز آمار ایران شهرستان یزد با درصد تقریبی بالای ۱۱،۲ درصد از کمبود اشتغال و بیکاری و نبود کار مناسب دچار نقص است. بخش قابل توجهی از مهاجران سکونتگاه‌های روستایی به شهری

برای جستجوی کار بوده و به این دلیل دست به مهاجرت زده‌اند. ریشه این مشکل هم در به وجود آوردن فرصت‌های شغلی با در نظر گرفتن موجود شهرستان یزد قابل رفع خواهد بود. بطوری که سبب رشد اقتصادی مثبت در مقیاس کلان شود. مشکل ابتدا باید به مسأله تبدیل شده و آنگاه حل گردد. از این رو با مشخص شدن مشکلات شهرستان یزد به همراه ریشه‌ها و متغیرهای موجود می‌توان در جهت برطرف نمودن این مسائل گام برداشت.

در این پژوهش با بررسی عوامل تأثیرگذار بر خلاقیت منطقه به شناسایی اجزای تشکیل‌دهنده‌ی منطقه‌ی خلاق با گردشگری صنعتی پرداخته و سپس با تأکید بر خلاقیت به عنوان یکی از عوامل مهم مغفول مانده در برنامه‌ریزی منطقه‌ای به برنامه‌ریزی شهرستان یزد بر اساس تئوری منطقه‌ی خلاق پرداخته و راهکارها و ضوابط مورد نیاز را در این راستا دستور کار پژوهش قرار دادیم. از این رو اهداف این پژوهش را می‌توان به صورت زیر بیان نمود:

هدف آرمانی: شکل‌گیری منطقه خلاق با گردشگری صنعتی، هدف کلی: تأکید بر نقش خلاقیت در شکل‌گیری منطقه‌ی خلاق، هدف جزئی: ایجاد رشد اقتصادی پویا با استفاده از نقش خلاقیت در منطقه و مداخله‌ی شکل‌گیری تئوری‌های جدید از جمله گردشگری صنعتی و از بین بردن مشکلات موجود، است و هدف کاربردی: ارائه‌ی راهکارهای پیشنهادی مورد نیاز جهت تدوین برنامه و طرح ابتکاری با تأکید بر شکل‌گیری منطقه‌ی خلاق با گردشگری صنعتی است. سؤالاتی که در این پژوهش مد نظر ما می‌باشد به شرح زیر می‌باشند:

- ۱- خلاقیت و نوآوری می‌تواند باعث از بین بردن مشکلات زیست محیطی در شهرستان یزد گردد؟
- ۲- در ایجاد منطقه‌ی خلاق می‌توان گردشگری صنعتی را دخالت داد؟

چارچوب نظری پژوهش

شاخه خلاقیت مفهوم بسیار گسترده‌ای را در بر می‌گیرد چون در هر حوزه و رشته‌ای خلاق و خلاقیت برداشتی جدید وجود دارد. در حوزه‌های اجتماعی با تغییرات الگویی تا در حوزه‌های کالبدی و ساختاری در شهر و منطقه با اعمال سیاست‌ها و فرهنگ‌های جدید قابل مشاهده است. نکته‌ای که مفهوم خلاق را در شاخه‌ها و حوزه‌های مختلف متمایز می‌کند، تفکر خلاق یا همان ذهن خلاق می‌باشد که سرچشمه‌ی همه‌ی ایده‌ها و رفتارهای برتر جدید و نو می‌باشد. همه افراد بطور یکسان خلاق نیستند، تعریف سنتی روانشناختی از خلاق و خلاقیت شامل دو قسمت؛ اصالت و کاربردی بودن می‌باشد. شما نمی‌توانید خلاق باشید مگر در صورتی که چیزی بیاورید که در گذشته انجام نشده است. در اداره‌ی ثبت اختراعات آمریکا معیار سوم و مشخص خلاقیت در تصویب حق مالکیت معنوی برای محصولات و ایده‌های پدید آمده مخترعان وجود دارد، این ایده خلاق بطور آشکار نباید گسترش چیزی باشد که در حال حاضر وجود دارد!

با توجه به روند توسعه‌ی شهرها و تبدیل آنها به متروپلیس‌ها، شهرهای بزرگ به شکل چندمرکزی درآمده‌اند. به این ترتیب این شهرها به عنوان منطقه‌ی شهری شناخته می‌شوند که بعضی از آنها مراکز جدید توسعه‌های موفق اقتصادی‌اند (به عنوان مثال در آسیا و خصوصاً در چین). در شکل دیگر توسعه، مجموعه‌ای از شهرها به هم پیوسته و متروپل‌های شهری را به وجود می‌آورند. ما شاهد شکل‌گیری شبکه‌های مناطق کلان شهری می‌باشیم که با توجه به ساختارهای فرهنگی دارای عملکردهای متفاوت می‌باشند. به این ترتیب در دهه‌های اخیر به منطقه و برنامه‌ریزی منطقه‌ای توجه ویژه‌ای شده است و سیاست‌های منطقه‌ای به دنبال رقابت‌پذیری‌های منطقه‌ای و برای حل چالش‌هایی مانند؛ اختلافات اقتصادی و اجتماعی

بعد از روند توسعه، بازسازی‌های ناشی از جهانی سازی، انقلاب‌های فناوری و توسعه‌ی اقتصادی-اجتماعی دانش محور مطرح شده‌اند. اهداف منطقه‌ی خلاق نیز شامل موارد زیر می‌باشد:

- بررسی تغییرات جمعیتی و آثار مستقیم و غیر مستقیم آن بر قابلیت مقایسه منطقه‌ای؛

- توسعه و بررسی روش‌های خلاق برای گسترش زندگی کاری و توانایی کاری؛

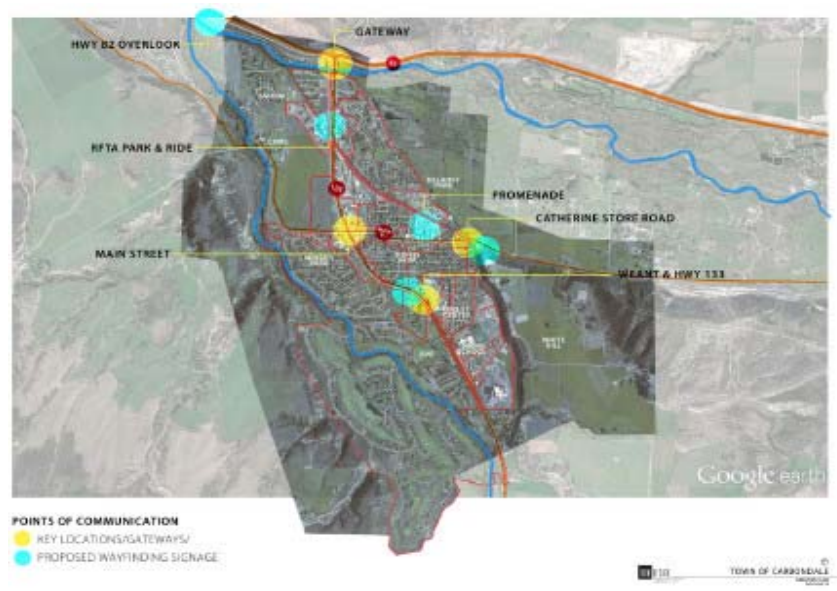
- انتقال تجربه‌های موفق مدیریت فرصت‌ها به منظور ایجاد شبکه‌های منطقه‌ای؛

- ایجاد آگاهی و دسترسی آزاد به اطلاعات برای تمام فعالان مربوطه (درستکار، ۱۳۹۴: ۷۳).

توجه به نکاتی که مانع شکل‌گیری شهرها و مناطق خلاقند و تلاش برای برطرف کردن آنها ضروری است. تعدادی از این موانع از این قرارند: اگرچه ممکن است شهرهای بزرگ استعدادهای خلاقیت بی‌مانندی را در خود جای داده باشند، اما اگر در این محیط‌ها نابرابری‌های برجسته اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی مستولی شود، دستیابی به شهر و منطقه‌ی خلاق به صورت صحیح امکان‌پذیر نمی‌باشد. به بیان دیگر برنامه‌های شکل‌گیری شهرها و مناطق خلاق، باید موضوعات اساسی شهروندی و دموکراسی را پوشش دهند (Scott, 2006:42). همکاری همه‌ی سیاست‌های اجتماعی در زندگی فعال شهری نه تنها برای دستیابی به اهداف اجتماعی بلکه برای برطرف کردن موانع قدرت خلاقیت شهروندان در مقیاس وسیع نیاز است. در مجموع هر فشاری برای دستیابی به خلاقیت شهری در نبود توجه ویژه نسبت به همراهی و اظهار تمایل در جامعه‌ی شهری (پذیرش و مشارکت اجتماعی) بطور کلی محکوم به ناتمام ماندن است (Scott, 2006:36). (شکل ۱) یک نمونه از منطقه‌ی خلاق به نام منطقه‌ی خلاق کربندیل ۲۰۱۵ می‌باشد. در پایان باید گفت خلاقیت چیزی نیست که به

با تولیدات، کار و زندگی اجتماعی در ابعاد مختلف شهری، توسعه و گسترش یابد (Musturd, 2001:69).

راحتی به همراه هکراهی کامپیوتری، تخته‌های اسکیت، شادی‌ها و غیره به شهر وارد شود بلکه باید به صورت عضوی (ارگانیک) در میان مجموعه در ارتباط

شکل ۱: منطقه‌ی خلاق کربندیل، ۲۰۱۵

مأخذ: (Creative District, Carbondale, 2015)

- امور مالی و سرمایه‌ای نوآوری: بانک‌ها، صاحبان کسب و کار، سرمایه‌گذاری مشترک ریسک‌پذیر، مشوق‌های منطقه‌ای (مسکینی، ۱۳۹۳:۱۳).

از معیارهای منطقه‌ی خلاق می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: صنایع خلاق: قراردادهای مابین هنرها و بازرگانی، که مجموعه نیروهای قراردادی و اقتصادی را که هنرهای مسلم را با رسانه‌ها به عنوان یک منادی کالاهایی که به آن بازار خواهند آمد ارتباط می‌دهد، به دقت بررسی می‌کند (Caves, 2000:89). مفهوم "طبقه‌ی خلاق" فلوریدا^۱ (۲۰۰۲) توسط منطقه‌های متفاوت بسیاری که به دنبال کسب درآمد از منابع خلاق خود هستند، مشتاقانه در آغوش کشیده شده است. خلاقیت نیز به صورت روزافزون در حوزه‌ی صنعت گردشگری به کار گرفته می‌شود. دفتر گردشگر

در مناطق خلاق، نوآوری به صورت یک مکانیزم و فرایند پویا با اجزاء و زیرسیستم‌های مختلف که با یکدیگر فرایند نوآوری را پشتیبانی کرده و دائماً آن را بازتولید می‌نمایند دارای یک سیستم منطقه‌ای می‌باشد که اجزای اصلی آن موارد ذیل محسوب می‌شوند:

- دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی
- آزمایشگاه‌های تحقیق و توسعه‌ی عمومی
- بخش‌ها یا مراکز خصوصی تحقیق و توسعه
- سیستم اطلاعات فناورانه: ثبت اختراع، استانداردها، انتشارات، بازار نیاز، پیش‌بینی روندها
- خوشه‌ها (گروهی از شرکت‌ها در هماهنگی و همکاری طولی و عرضی)
- سازمان‌های تبادل فناوری: پارک‌های فناوری، شبکه‌های فناوری، واسطه‌ها، مشاوران

1-Carbondale
2-Florida

که در این محدوده مشخص در یکی از بخش‌های اقتصادی از خود خلاقیت نشان داده و باعث افزایش رشد اقتصادی منطقه گردد. افزایش رشد اقتصادی نشان‌دهنده‌ی کارآمدی منطقه و موفقیت آن در سطح پهنه سرزمین می‌گردد (Berg et al, 1990:59). زمانی می‌توانیم شاهد به وجود آمدن چرخه‌ی خلاق باشیم که عواملی نوآور و خلاق در نظام چرخه‌ای منطقه قرار گرفته و سبب خروجی خلاق گردد. برای شکل‌گیری چرخه‌ی منطقه‌ی خلاق یکسری عوامل به عنوان معیار و زیر معیار (شاخص) معرفی می‌گردد (شکل ۲). در این چرخه که عوامل فوق به عنوان عوامل خلاقیت یاد شده انتظار می‌رود با قرارگیری در چرخه، سبب خلاقیت در بُعد منطقه شود. عوامل فرایند چرخه‌ی منطقه‌ی خلاق مورد استفاده در این پژوهش عبارت از نوآوری، سرمایه‌ی اجتماعی، کیفیت زندگی، سرمایه انسانی خلاق (شکل ۳) می‌باشد. این عوامل یا معیارها هر کدام دارای زیر معیارهای (شاخص‌ها) متنوعی هستند.

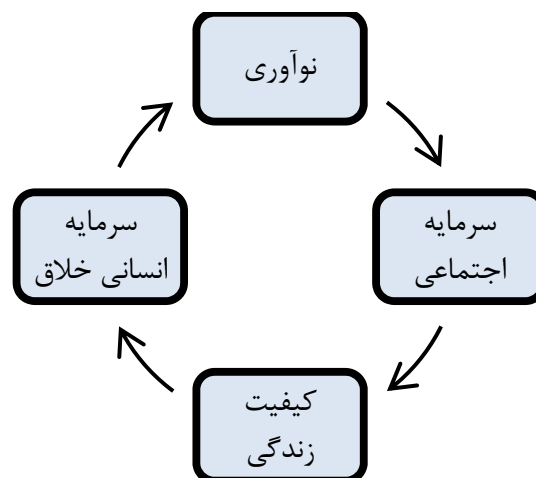
ملی بریتانیا (Visit Britain, 2006: 24) اکنون "گردشگری خلاق" را به عنوان یک حوزه رشد عمده شناسایی نموده است.

صنایع فرهنگی چنین قلمداد شدند که "از خلاقیت، دانش فرهنگی و مالکیت معنوی برای تولید محصولات و خدمات دارای مفهوم اجتماعی و فرهنگی استفاده می‌کنند" (UNESCO, 2013:24). بنابراین، برندگان و بازندگان اقتصاد خلاق ملت‌هایی هستند که به بهترین شکل ممکن قادر به جذب، حفظ و گسترش استعدادهای خلاق می‌باشند و اینکه ظرفیت‌ها و دارایی‌های خلاقانه آنها را آماده کار و فعالیت کنند (Florida, 2005:39). افزون بر جذب و حفظ افراد خلاق، ذکر این نکته بسیار مهم است که پتانسیل سیستم آموزشی مکان‌ها برای بسط استعدادها و مغزهای خلاق مورد توجه قرار گیرد که به آن اکوسیستم محلی آموزش افراد خلاق^۱ گفته می‌شود. این بعد توجه بیشتری به اصول پایداری دارد تا اینکه صرفاً به واردات افراد مستعد به شهرها و مناطق مبادرت گردد. منطقه‌ی خلاق، منطقه‌ای خواهد بود

معیار نوآوری	۱. تعداد واحد های تحقیق و توسعه ۲. تعداد محققان ۳. تعداد اختراعات ۴. تعداد مراکز علم و فناوری ۵. تعداد خوشه های صنعتی ۶. فعالیت های تحقیق و توسعه
معیار سرمایه اجتماعی	۱. مشارکت اجتماعی ۲. علاقه فراوان به جامعه ۳. اعتماد اجتماعی ۴. تعاون و همیاری ۵. مشارکت در شبکه روابط اجتماعی
معیار کیفیت زندگی	۱. فرهنگ و گردشگری ۲. اوقات فراغت ۳. وضعیت زیست محیطی ۴. وضعیت اقتصادی ۵. وضعیت کالبدی
معیار سرمایه انسانی خلاق	۱. تعداد فرهیختگان و هنرمندان ۲. تعداد دانشجویان ۳. شاغلان دارای تحصیلات عالی ۴. تعداد نخبگان علمی ۵. مهاجرین وارد شده برای تحصیل ۶. میزان تراکم جمعیت

شکل ۲: معیارها و شاخص‌های شکل‌گیری چرخه منطقه خلاق

مأخذ: درستکار، ۱۳۹۴: ۱۲

شکل ۳: فرایند چرخه منطقه خلاق

مأخذ: درستکار، ۱۳۹۴: ۴۳

نمایش درآوردن محیط‌های بصری که در مادرشهرهای اصلی سراسر جهان بسیارند، می‌باشد (Scott, 2006: 54). در واقع می‌توان این گونه عنوان کرد که شروع مدل شهر و منطقه‌ی خلاق از دهه‌ی ۱۹۷۰ در جهان می‌باشد و تحولات اساسی در این دهه آغاز می‌شود. از میانه‌ی دهه‌ی ۱۹۹۰ به بعد، ابتدا در بریتانیا و سپس در آمریکا، مفهوم شهر خلاق به یک پارادایم معمول و یک مدل جدید از گرایش به برنامه‌ریزی سیاست‌های شهری تبدیل شده است (Reckwitz, 2009: 4).

لندری^۲؛ نظریه پرداز شهری، و فلوریدا؛ اقتصاددان، نمایندگان اصلی آنچه می‌تواند به عنوان مفهوم شهر و منطقه خلاق تعریف شود، بوده‌اند. در جدول ۱ صاحب‌نظران و دیدگاه‌های آنها در زمینه‌ی منطقه‌ی خلاق معرفی می‌شود.

پس از بررسی مبانی نظری، تعاریف و حوزه‌ی شناخت‌شناسی پژوهش به سراغ بررسی پیدایش، زمینه‌ها و سیر تحول تاریخی نظریات در قالب بررسی دیدگاه اندیشمندان و صاحب‌نظران خواهیم رفت. در بررسی‌های انجام شده، مشخص گردید در آغاز مطرح شدن مدل خلاق در مقیاس شهری بوده است و از جزء به کل دیده شده است. به عبارت دیگر، ابتدا مدل شهر خلاق و سپس با گسترش مدل فوق توسط اندیشمندان در این حوزه، به مناطق خلاق و شاخه‌های مختلف در بُعد خلاقیت پرداخته می‌شود. همان‌طور که قبلاً نیز گفته شد، زمان زیادی از مفهوم شهر و منطقه‌ی خلاق در جهان نمی‌گذرد و می‌توان این مفهوم را در زمره‌ی مفاهیم معاصر قلمداد نمود. اولین بار "دبور"^۱ در سال ۱۹۶۷ مبحثی تحت عنوان "شهر تماشایی یا شهر نمایش" مطرح کرد. نظر او ظهور پیش از موعد ایده تلفیق فضای اقتصادی و فرهنگی در مقیاس انسانی، به خصوص در موضوعاتی نظیر فضاهای مولد جدید، مجموعه‌های فرهنگی و به

2-Landery

1-Debord

جدول ۱: پیدایش، زمینه‌ها و سیر تحولات تاریخی نظریات مرتبط با منطقه‌ی خلاق.

ردیف	نام نظریه‌پرداز	نظریه/رهیافت مطرح شده	سال ارائه	توضیحات تکمیلی
۱	دبور (Scott, 2006)	شهر تماشایی یا شهر نمایش	۱۹۶۷	تلفیق فضای اقتصادی و فرهنگی در مقیاس انسانی، به خصوص در موضوعاتی نظیر فضاهای مولد جدید، مجموعه‌های فرهنگی و به نمایش در آوردن محیط‌های بصری که در مادر شهرهای اصلی سراسر جهان بسیارند.
۲	چالرز لندری (Landery, 2008)	شهر خلاق	۱۹۹۵	رویکردها و روش‌های مختلفی را برای خلاق اندیشیدن، خلاق برنامه‌ریزی کردن و خلاق عمل کردن ارائه کرده و همچنین، ماتریس نوآوری شهری را برای خودارزیابی یک شهر و منطقه پیشنهاد می‌کند.
۳	ریچارد فلوریدا (Florida, 2002)	طبقه‌ی خلاق	۲۰۰۲	مدل شهر و منطقه‌ی خلاق، ابزارهای متفاوت اندازه‌گیری این مورد از جمله یک شاخص خلاق و Tهای سه گانه، شامل تکنولوژی، استعداد و تحمل را اندازه می‌گیرد که همین به مناطق کمک می‌کند تا به ارزیابی و برنامه‌ریزی دست بزنند.
۴	آلن اسکات (Scott, 2006)	مزیت‌های رقابتی و شهر خلاق	۲۰۰۶	به کارگیری مزیت‌های رقابتی و ظرفیت‌های خلاقیت در یک شهر و یا منطقه برای رسیدن به پویایی

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۴

و آن این نکته است که هر منطقه‌ای به نسبت پتانسیل موجود خود و با در نظر گرفتن نیازهای کلان و خرد سرزمین تحت نفوذ، اقدام به ارائه‌ی راهکارها و طرح‌های متفاوتی نسبت به نیاز حال حاضر منطقه نموده است.

برای بررسی دقیق‌تر تجارب جهانی در حوزه مناطق خلاق پرداخته شده است که در جدول ۲ ارائه می‌گردد. یک نکته در تمامی نمونه‌های اجرا شده جهانی به صورت غیر مکتوب در معرفی پروژه‌های انجام شده، مشهود است.

جدول ۲: گونه‌بندی / طبقه‌بندی تجارب جهانی منطقه‌ی خلاق

ردیف	نام کشور	نام تجربه/موقعیت مکانی تجربه	نام پژوهشگر/مجری	سال انجام تجربه	نتایج به دست آمده
۱	کشور پرو	صنعتگران خلاق / استان لیما / دو منطقه Ate Vitarte و Ichimay Wari	انجمن صنعتگران	۱۹۸۰	ایجاد منطقه‌ی خلاق به واسطه‌ی شکل‌گیری صنعتگران خلاق و جذب گردشگر و آموزش صنایع محلی
۲	کشور فنلاند	صنایع خلاق / مناطق خلاق هلسینکی	پکا موزتونه و همکاران	۲۰۰۹	قرارگیری صنایع خلاق در جنوب هلسینکی و تمرکز این مناطق به نسبت مرکزیت شهر هلسینکی می‌باشد. هنرمندان و کارشناسان ICT در جنوب هلسینکی متمرکز هستند.
۳	کشور آمریکا (تایبش و همکاران، ۱۳۹۴)	منطقه‌ی خلاق انفورماتیک / دره سیلیکون	فردریک ترمن	۱۹۳۰	ایجاد یک چرخه‌ی خلاق در منطقه که به واسطه‌ی آن صنایع و دانشگاه به هم پیوند خورده است. در واقع رمز موفقیت دره سیلیکون اکوسیستم آن می‌باشد.
۴	کشور پرتغال	نوسازی و اجتماع خلاق / خارج شهر لیسبون / بیرو التو	لوئیس مندس	۲۰۰۸	نوسازی و میراث فرهنگی در بیرو التو به هم پیوسته‌اند و شرایط ایده‌آلی را برای شکل‌گیری، قدرتمند ساختن و حمایت از اجتماع خلاق فراهم می‌آورند که از یک طرف به عنوان فضای جمعی آزادی هنری عمل می‌کند و از یک طرف راهی است برای حفظ هویت سنتی و حافظه جمعی این منطقه از لیسبون.

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۴

روش‌شناسی

داده پایه، با استفاده از نرم‌افزارهای مورد نظر در تجزیه و تحلیل اطلاعات شهرستان، داده‌های کمی به صورت خروجی‌های کیفی در قالب نقشه‌های تحلیلی با استفاده از منطق فازی شکل می‌گیرند. سپس نقشه‌های به‌دست آمده‌ی فوق به دلیل کیفی بودن از روش گراند‌تئوری استفاده شده و با کدگذاری اطلاعات به‌دست آمده از نقشه‌های تحلیلی اقدام به تهیه‌ی مدل تلفیق و تعیین امکان‌سنجی شکل‌گیری منطقه‌ی خلاق در شهرستان یزد با توجه به استراتژی تلفیق پرداخته می‌شود.^۱ متغیرهای مورد بررسی در قالب مدل‌های مفهومی و شرح چگونگی بررسی‌ی اندازه‌گیری متغیرها از آن جا که این پژوهش، امکان‌سنجی شکل‌گیری منطقه خلاق را مورد ارزیابی قرار می‌دهد، بررسی و نوع متغیرها به صورت کیفی می‌باشد. بنابراین رویکرد تحقیق نیز کیفی بوده و به تحلیل کیفی شاخص‌های امکان‌سنجی منطقه‌ی خلاق با در نظر گرفتن گردشگری صنعتی پرداخته می‌شود. برای تحلیل مدل‌های مورد نظر نرم‌افزارهای مشخصی به کار گرفته می‌شود. متغیرهای مورد بررسی می‌توانند شامل: داده و اطلاعات کمی در خصوص ۶ بخش اصلی کشاورزی، صنعتی، سکونت، حفاظتی، آبی‌پروری و گردشگری متمرکز و گسترده باشد. متغیرها در این زمینه به دلیل تبدیل شدن داده‌های رقومی در GIS به داده‌های مفهومی در دسته متغیرهای کیفی قرار می‌گیرند. به عبارت دیگر داده‌های کمی به کیفی تبدیل شده و در ادامه تجزیه و تحلیل می‌گردند تا از روشی مفهومی در داده‌های کیفی استفاده شود. ابزار تحقیق^۲ در حقیقت، وسایل و ابزاری است که محقق برای انجام هر یک از مراحل تحقیق مورد استفاده قرار می‌دهد. هر یک از روش‌های تحقیق ابزار تحقیق ویژه‌ای را لازم دارد (Neuman, 1997:32).

گراند تئوری به نام‌های نظریه زمینه‌ای و نظریه داده بنیان نیز معروف است. گراند تئوری، به پژوهشگر امکان می‌دهد در مواردی که امکان تدوین فرضیه وجود ندارد به جای استفاده از تئوری‌های از پیش تعریف شده^۱ خود به تدوین یک تئوری جدید^۲ اقدام کند. این تئوری جدید نه بر مبنای نظر شخصی پژوهشگر، که در واقع بر اساس داده‌های گردآوری شده از محیط واقعی و در شرایط واقعی تدوین می‌شود. به بیان دیگر، گراند تئوری روشی است برای کسب شناخت پیرامون موضوع مورد مطالعه، موضوع یا موضوع‌هایی که قبلاً تحقیق جامعی در مورد آن انجام نشده و دانش ما در آن زمینه محدود است (Charmaz, 2006:48). اگر بخواهیم گراند تئوری را به صورت خلاصه تعریف کنیم، می‌شود: "گراند تئوری عبارت است از فرآیند ساخت یک نظریه‌ی مستند و مدون از طریق گردآوری سازمان‌یافته‌ی داده و تحلیل استقرایی مجموعه داده گردآوری شده به منظور پاسخ‌گویی به پرسش‌های نوین در زمینه‌هایی که فاقد مبانی نظری کافی برای تدوین هرگونه فرضیه و آزمون آن هستند" (Aldiabat & navenec, 2011:56).

از آنجایی که ارزیابی منطقه‌ی خلاق یک موضوع چند بخشی است و از جهات مختلفی مورد بررسی قرار می‌گیرد، بنابراین منطقی تر است از یک رویکرد ترکیبی که تا حد ممکن بتواند رهیافت‌های موجود را پوشش دهد، استفاده شود (Dorostkar, Habib, 2016:557). بنابراین، در این پژوهش برای پیشبرد هر یک از اهداف مد نظر تحقیق، از روش‌های گوناگونی استفاده شده است؛ بطور کلی، می‌توان روش ارزیابی پژوهش را این گونه بیان کرد: "پس از شناخت وضع موجود شهرستان یزد و شکل‌گیری اطلاعات و

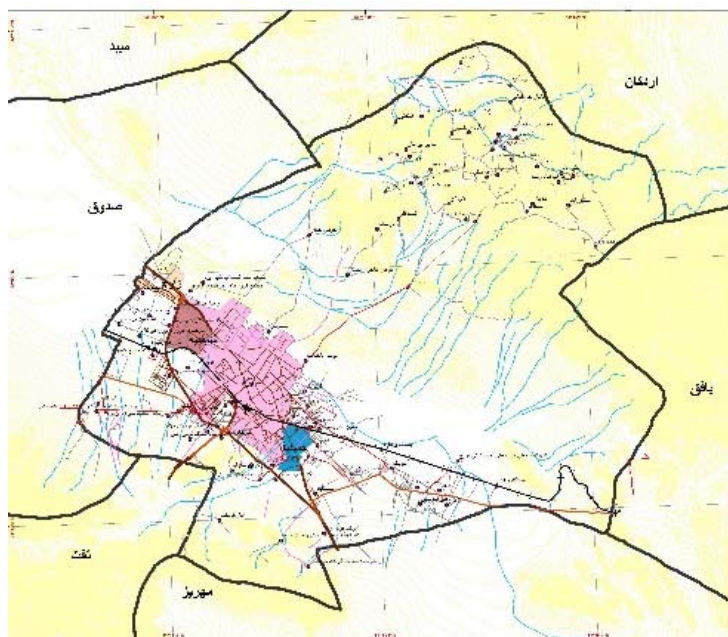

محاسبات آماری صورت می‌پذیرد تا بتوان در نهایت آن را به جامعه آماری تعمیم داد. در پژوهش پیش رو به دلیل رویکرد کیفی پژوهش فقط بعد فوق مورد بررسی قرار می‌گیرد. در تجزیه و تحلیل اطلاعات در این پژوهش، از نرم‌افزارهای مورد نیاز برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از جمله: Expert choice, EXCEL, Photoshop, Courl, GIS و غیره برای تهیه جداول و نقشه‌ها و نمودارهای مرتبط با موضوع و تحلیل داده‌ها و اطلاعات جمع‌آوری شده استفاده گردید. با توجه به روش تحقیق، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات جمع‌آوری شده در بخش‌های مختلف، از مدل‌های مختلفی استفاده می‌شود. مدل‌هایی که در این پژوهش به کار گرفته شده است بیشتر در بعد مستند سازی و با استفاده از اطلاعات واقعی برای دستیابی به نتایج حقیقی مورد نظر قرار گرفته است. مدل‌هایی که در این پژوهش استفاده شده است عبارتند از: مدل توان اکولوژیکی با استفاده از منطق فازی شامل: (توان کشاورزی، توان سکونتی، توان صنعتی، توان گردشگری گسترده، توان گردشگری متمرکز، توان حفاظتی، توان آبی‌پروری)، مدل تلفیق توان اکولوژیکی.

شناخت محدوده‌ی مطالعاتی

شهرستان یزد یکی از بخش‌های مهم در استان یزد می‌باشد. عمده‌ترین مراکز صنعتی استان در این شهرستان تمرکز یافته است.

در این پژوهش، برای جمع‌آوری داده و اطلاعات مورد نیاز پژوهش از دو روش موجود شامل روش اسنادی (کتابخانه‌ای) و روش میدانی استفاده شده است. در روش اسنادی، با مراجعه به کتب، مقالات تخصصی، نشریات، گزارشات رسمی، جزوات، طرح‌ها و پروژه‌های همسو با موضوع از طریق سازمان‌ها و نهادهای مرتبط اقدام به جمع‌آوری داده و اطلاعات گردیده است. داده‌ها و اطلاعات به‌دست آمده مورد استفاده در بخش‌های مفاهیم، نظریات، تعاریف، تجربیات، سیر دیدگاه‌های اندیشمندان و صاحب‌نظران و غیره می‌باشد در روش میدانی، با توجه به رویکرد تحقیق، اقدام به جمع‌آوری داده و اطلاعات حقیقی در حوزه‌های مورد بررسی شد و با توجه به اطلاعات خام، این اطلاعات در مدل‌های مختلف ارزیابی و در بخش‌های تحلیل مدل‌ها مورد استفاده قرار گرفته می‌شود. داده‌ها به عنوان آگاهی‌های خام و پردازش نشده ابتدایی‌ترین شناخت پژوهشگر پیرامون پاسخ‌های احتمالی هستند که در رابطه با مسأله تحقیق مطرح شده‌اند و پژوهشگر باید با توجه به ماهیت آنها از روش‌های مختلفی استفاده نماید تا در نهایت بتواند استنتاج‌ها و نتیجه‌گیری‌های معتبر و دقیقی را به عمل آورد. بطور کلی می‌توان گفت که در تجزیه و تحلیل داده‌ها یک بعد کمی وجود دارد که آن محاسبات آماری خاص است و یک بعد کیفی، که آن تحلیل‌ها، استدلال‌ها و استنتاج‌هایی است که بر نتایج

شکل ۴: محدوده‌ی مورد مطالعه شهرستان یزد

مأخذ: سازمان زمین‌شناسی کشور، ۱۳۹۴

از جمله مزیت‌های مهم سرمایه‌گذاری در این شهرستان می‌توان به مرکزیت استان، برخورداری از زیرساخت‌های مناسب توسعه‌ی صنعتی از جمله شهرک‌های صنعتی، منطقه ویژه اقتصادی، دسترسی آسان سرمایه‌گذاران به بازارهای هدف، برخورداری از خدمات فنی و مهندسی مورد نیاز فعالیت‌های صنعتی، خدمات بهداشتی و درمانی، آموزش عالی، خدمات برتر، نیروی کار متخصص و کارآمد و بافت تاریخی ارزشمند اشاره نمود. بیشتر مردم یزد مسلمان و شیعه دوازده امامی هستند. همچنین گروه بزرگی از زرتشتیان ایران در یزد ساکن هستند. اقلیت کوچکی از یهودیان نیز ساکن این شهر می‌باشند. بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۰ جمعیت شهرستان یزد در مجموع ۶۸۲،۵۸۲ نفر است که این تعداد در ۵۲۸،۱۶۸ خانوار زندگی می‌کنند که از این جمعیت ۵۴۶،۲۹۷ مرد و ۱۳۶،۲۸۵ نفر زن هستند. در این شهرستان ۱۶۷،۴۸۴ نفر جمعیت شهری و

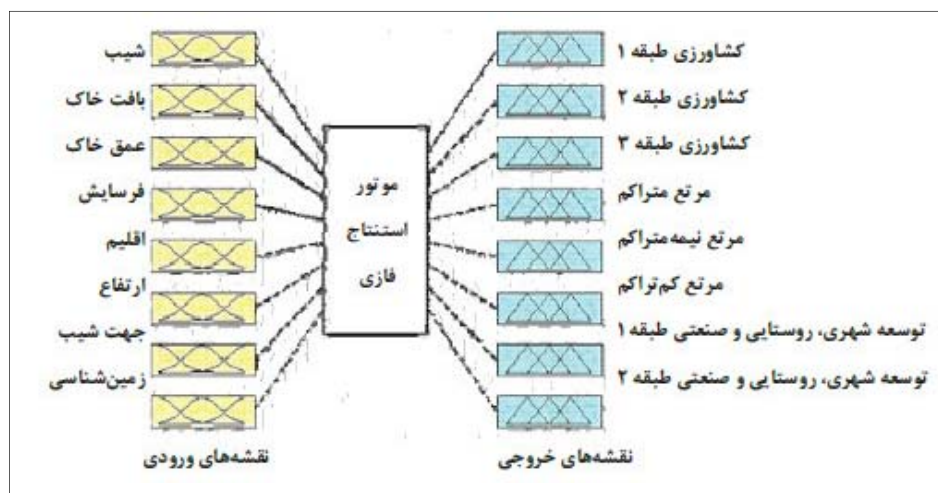
۴۲،۰۰۹ نفر جمعیت روستایی اعلام شده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۴). شهرستان یزد در دره‌ای خشک و پهناور بین کوه‌های شیرکوه و خرانق، در ۱۵ درجه و ۵۳ دقیقه تا ۴۰ درجه و ۵۴ دقیقه درازای خاوری و ۴۶ درجه و ۳۱ دقیقه تا ۱۵ درجه و ۳۲ دقیقه پهنای شمالی واقع شده است. این شهرستان از سوی شمال به شهرستان‌های میبد و اردکان از خاور به شهرستان‌های اردکان و بافق، از باختر به استان اصفهان و از جنوب به شهرستان تفت، ابرکوه و مهریز محدود می‌شود. میانگین بلندی شهرستان یزد از سطح دریا ۱۲۰۰ متر است (فرمانداری شهرستان یزد، ۱۳۹۴). شهرستان یزد در قسمت مرکزی استان یزد و با مساحتی معادل ۲،۴۶۲ کیلومتر مربع از ۴ شهر (یزد، زارچ، شاهده و حمیدیا)، ۲ بخش و ۴ دهستان تشکیل یافته است. درواقع بیش از نیمی از جمعیت استان در این شهرستان سکونت دارند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۴). شهرستان یزد، دارای آب و هوای اقلیمی -

می‌باشد. قسمت‌وسیعی از شهرستان یزد را تراست‌های جدید با کد Q12 تشکیل می‌دهند. شهرستان یزد، از دو بخش پهنه‌بندی خطر بالای زلزله و پهنه‌بندی خطر متوسط زلزله برخوردار می‌باشد. دو نوع گسل Major و Minor از گسل‌های موجود در شهرستان یزد است. به دلیل وضعیت توپوگرافی محدوده بیشتر این‌گسل‌ها در شمال و شرق شهرستان قرار گرفته‌اند (سازمان زمین‌شناسی، ۱۳۹۴). در جمع‌آوری اطلاعات سعی شد تا از مراکز معتبر اقدام به دریافت اطلاعات گردد تا طبق روش گراند تئوری با اطلاعات واقعی و حقیقی رو به رو باشیم. از طرفی نیز حجم اطلاعات جمع‌آوری شده تا سرحد اشباع پیش رفته و تاجایی که احساس شد اطلاعات جدیدتر تکراری می‌باشد، ادامه پیدا کرد.

تحلیل داده‌ها

قسمت تحلیل داده‌ها به دو بخش تقسیم می‌گردد که در بخش اول به سراغ تحلیل داده‌ها با استفاده از مدل توان اکولوژیکی با استفاده از منطق فازی می‌پردازیم. به کارگیری منطق فازی در هر فرایند شامل سه مرحله فازی سازی داده‌ها، استنتاج فازی و قطعی‌سازی خروجی‌هاست. با تبدیل متغیرهای حقیقی به متغیرهای زبانی، مرحله فازی‌سازی داده‌ها انجام می‌گیرد. به عنوان مثال، در فازی‌سازی معیار شیب می‌توان از عبارت‌های زبانی شیب خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد استفاده کرد. برای تبدیل متغیرهای حقیقی به متغیرهای زبانی معمولاً از توابع عضویت استفاده می‌شود. ساختار کلی فرایند تعیین توان اکولوژیک با استفاده از منطق فازی را می‌توان مطابق (شکل ۵) بیان کرد.

گرم و خشک و بیابانی است و نوسان دما در تابستان و زمستان و حتی در شب و روز بالا و متغیر است و این از ویژگی‌های آب و هوایی منطقه به شمار می‌رود، از این نگاه می‌توان گفت: یزد دارای دو فصل است فصل بلند گرما (از اسفند تا مهر) و فصل کوتاه سرما (از آبان تا اواخر بهمن) (سازمان هواشناسی کشور، ۱۳۹۴). شناخت بخش قابلیت‌اراضی شامل پتانسیل‌های موجود در سطح محدوده‌ی مطالعاتی (شهرستان یزد) می‌باشد که با توجه به ذخایر طبیعی و موجود حاضر در نظر گرفته می‌شود. با اتکا به اطلاعاتی که از سازمان جهاد کشاورزی مرتبط با شهرستان یزد دریافت شده است، شهرستان یزد دارای ۴ تیپ کوهستان با درجات متفاوت، ۴ نوع تپه که در طبقات مختلف طبقه‌بندی می‌شوند، دارای ۲ نوع فلات و تراست‌های فوقانی، یک نوع دشت دامنه‌ای، دارای ۴ نوع اراضی پست، مخلوط، متفرقه ۱ و متفرقه ۲، یک نوع دشت سیلابی، واریزهای بادبزی و شکل سنگریزدار می‌باشد. شهرستان یزد، دارای منابع مناسبی برای توسعه و استخراج مواد معدنی را دارا می‌باشد. طبق اطلاعات دریافت شده از سازمان زمین‌شناسی ایران، شهرستان یزد دارای منابعی شامل: آهک متوسط - خاکستر رنگ، تراست‌های جدید، سنگ آهک و شیل، دولومیت ضخیم و سنگ آهک و شیل چرت دار، سنگ آهک ریفتی خاکستری روشن و متراکم، سنگ آهک اوولیتی خاکستری تیره - شیل - ماسه سنگ، سنگ آهک تفکیک نشده - شیل - مارن، سنگ آهک فسیل دار و شیل و کوارتز و ماسه‌سنگ، سنگ تفکیک نشده کرتاسه پایین، شیل خاکستری تیره - ماسه‌سنگ - سنگ آهک، شیل خاکستری تیره و ماسه‌سنگ، لایه‌ها و تپه‌های ماسه‌ای، مارن قرمز - مارن گچی - ماسه‌سنگ و کنگورومرا، ماسه‌سنگ قرمز تیره - گل سنگ میکایی، ماسه‌سنگ و شیل، ماسه‌سنگ - مارن و سنگ آهک، پالئوزوئک، کنگورومرا، کنگورومرای قرمز و ماسه‌سنگ، گنبدنمکی

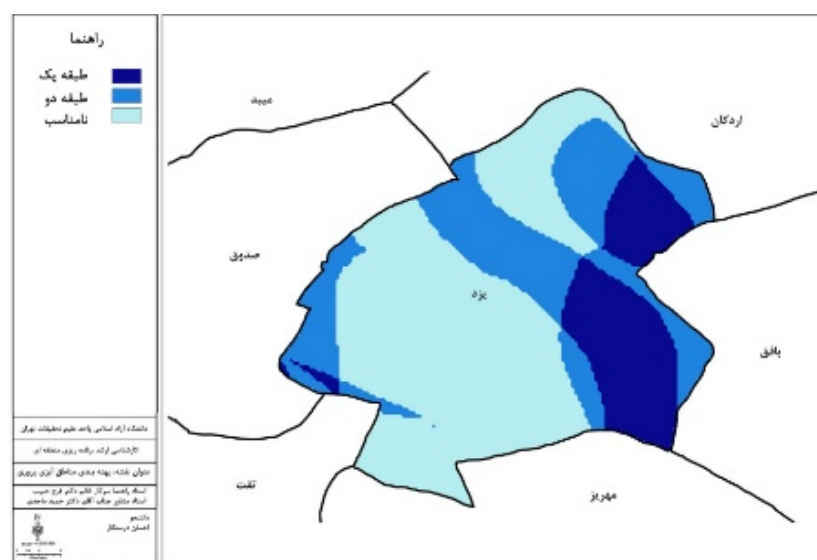

شکل ۵: ساختار کلی فرایند توان اکولوژیکی سرزمین با استفاده از منطق فازی

مأخذ: کریمی و همکاران، ۱۳۸۸

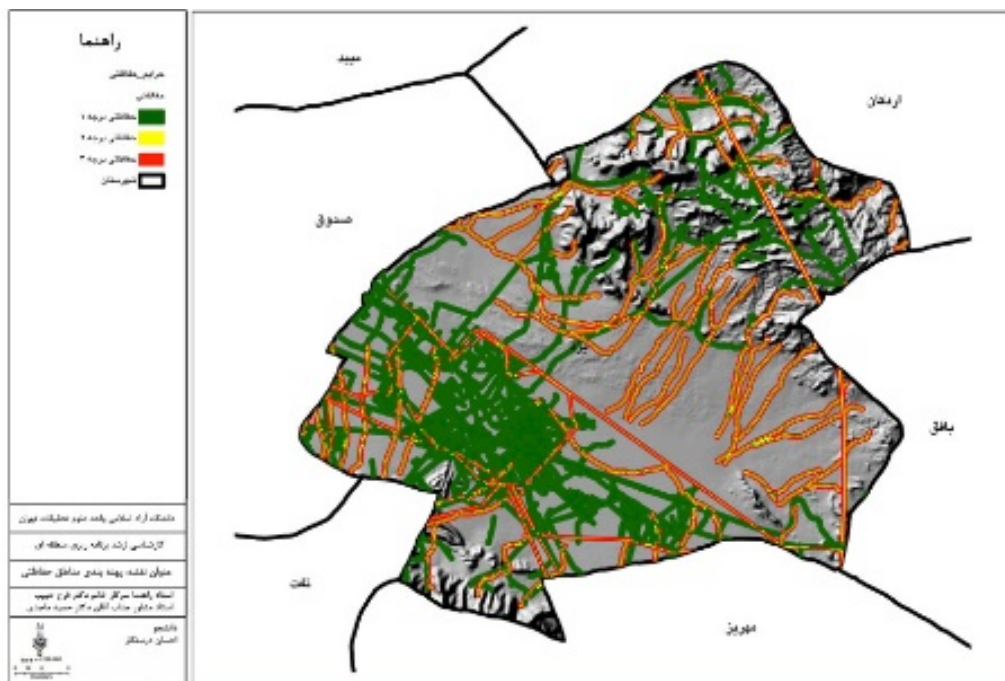
به عنوان مثال، اگر در یک واحد سرزمین شیب خیلی کم و بافت خاک سنگین و عمق خاک زیاد و فرسایش کم باشد، آنگاه توان اکولوژیکی آن واحد برای کشاورزی طبقه ۱ زیاد است. طبق این قواعد اقدام به بررسی توان‌های شش‌گانه مورد نظر در قالب توان اکولوژیکی شهرستان یزد خواهیم پرداخت و به طبقه‌بندی درجات توان اشاره می‌شود.

به منظور تلفیق داده‌های فازی با استفاده از قواعد استنتاجگر فازی، ابتدا یک پایگاه "اگر- آنگاه" فازی برای کاربری‌ها ایجاد می‌گردد. در این مطالعه برای کاربری‌های مورد نظر مطابق با مدل‌های اکولوژیکی مخدوم، توابع عضویت فازی تعریف شد و با استفاده از دانش کارشناسی، پایگاه قواعد "اگر- آنگاه" فازی مورد نظر تعریف گردید. برای بیان عملکرد این قواعد

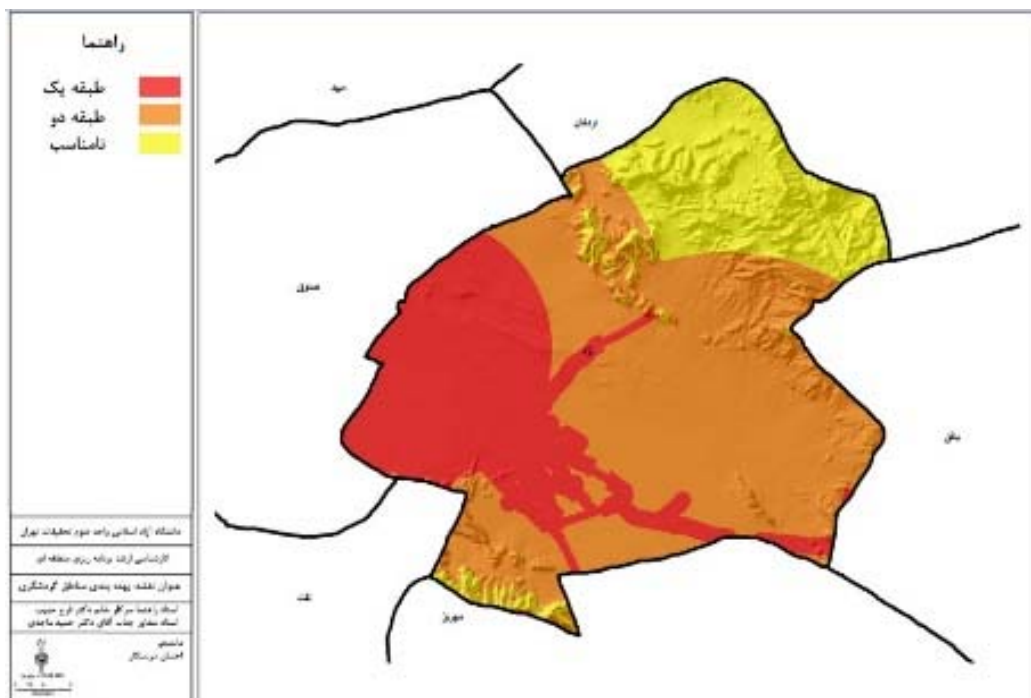
شکل ۶: مدل توان آبی پروری

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴

شکل ۷: مدل توان حفاظتی

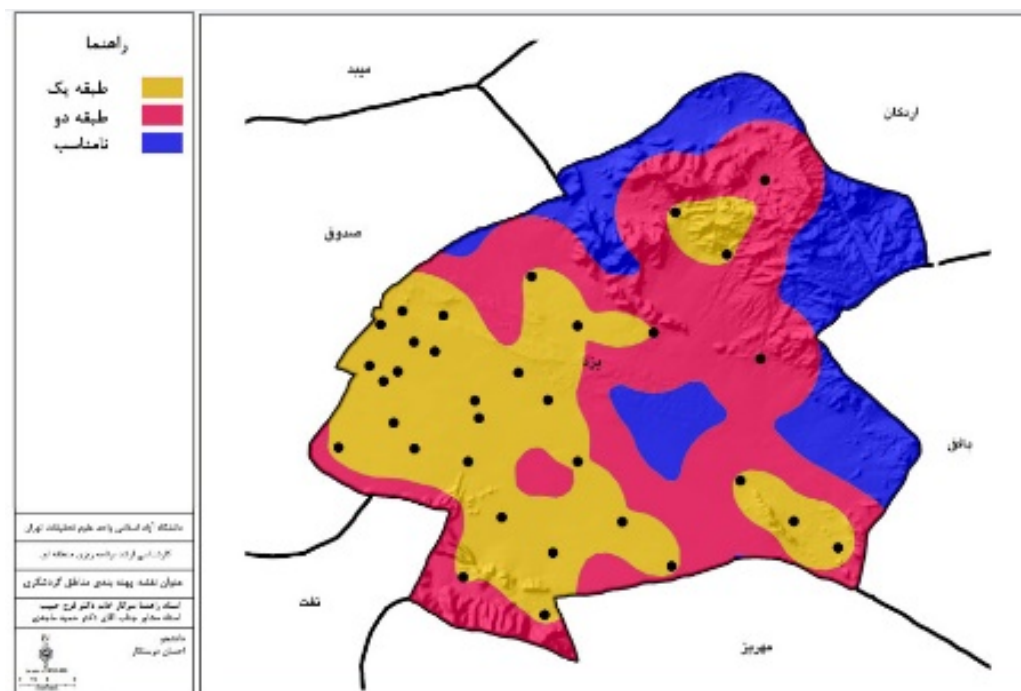
تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴

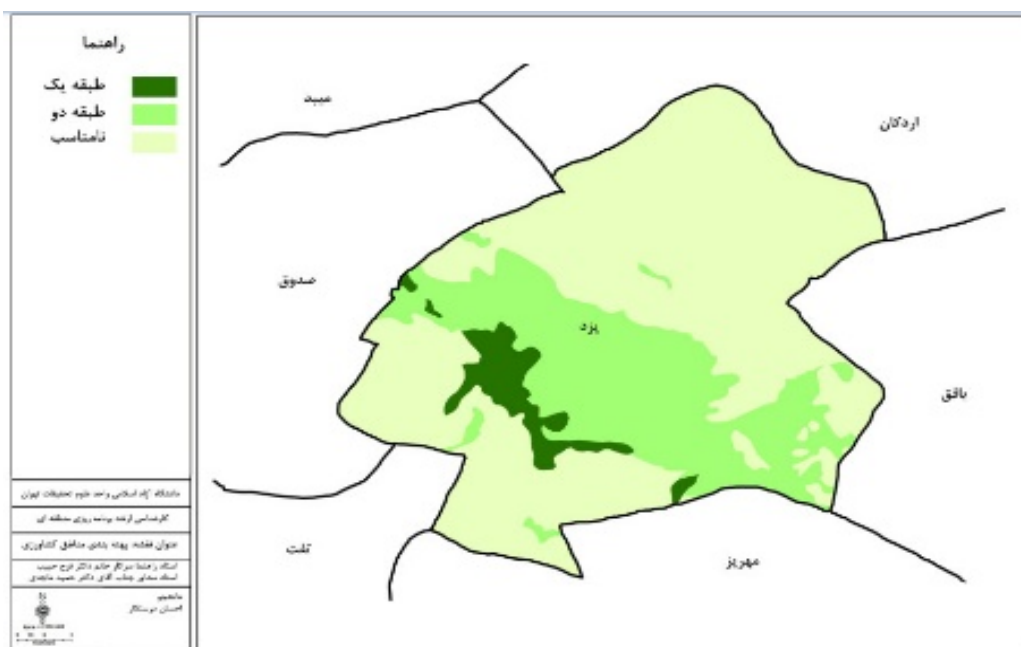
شکل ۸: مدل توان گردشگری گسترده

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴

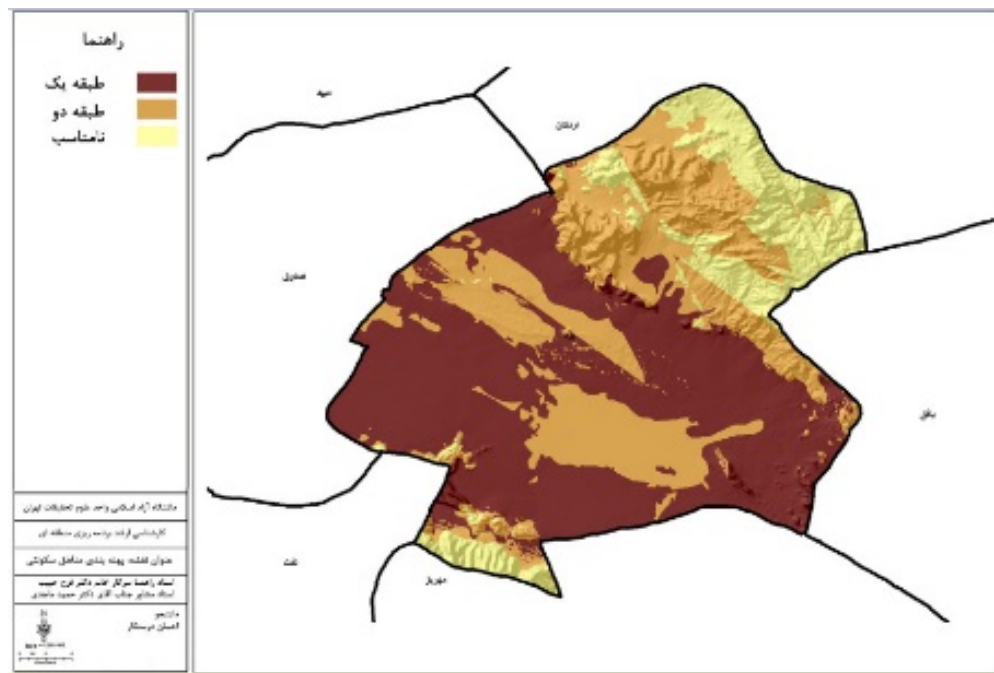
شکل ۹: مدل توان گردشگری متمرکز
تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴

شکل ۱۰: مدل توان کشاورزی
تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴

شکل ۱۱: مدل توان صنعتی
تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴

شکل ۱۲: مدل توان سکونتی
تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴

تلفیق مورد تأکید بوده‌اند. این موارد برای دید کلی به شهرستان یزد و رویکرد سکونت و حفاظت ذکر شده است. سپس با توجه به روش تحقیق که کیفی در نظر گرفته شده است اقدام به بررسی هر کدام از لایه‌های توان اکولوژیکی می‌کنیم. در روش تحقیق گراند تئوری ابتدا باید از نظر داده و اطلاعات اشباع می‌شدیم و سپس از طریق کدگذاری در ۳ مرحله‌ی باز، محوری و انتخابی اقدام به دریافت خروجی نهایی از تلفیق لایه‌ها نماییم. شکل ۱۳ نشان‌دهنده‌ی روند کدگذاری در مدل تلفیق لایه‌های توان اکولوژیکی می‌باشد و در شکل ۱۴ این کدگذاری به نمایش گذاشته و در قالب مدل تلفیق ارائه گردیده است.

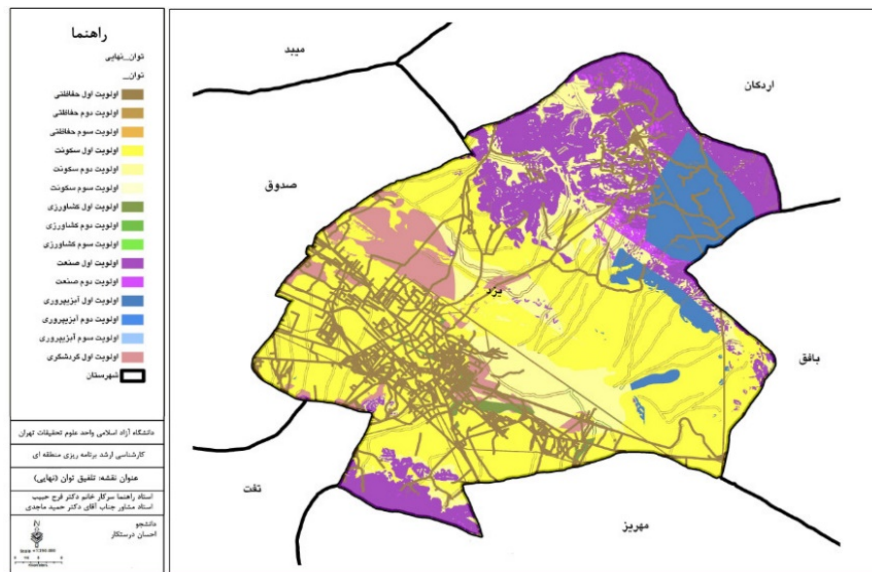
در بخش دوم تحلیل داده‌ها به مدل تلفیق توان اکولوژیکی با استفاده از کدگذاری سه گانه پرداخته می‌شود. پس از بررسی ۶ مدل توان اکولوژیکی و مشخص شدن درجات ۳ گانه هر کدام از توان‌ها، اقدام به ترکیب تمامی توان‌ها با درجات طبقه‌بندی شده می‌نماییم. برای ترکیب نهایی لایه‌های مختلف توان‌های بررسی شده ابتدا به یک رویکرد نیاز داریم. بنابراین، برای شکل‌گیری منطقه خلاق رویکرد سکونت و حفاظت به عنوان رویکرد اصلی در تلفیق توان‌های اکولوژیکی انتخاب می‌شود که با توجه به شکل‌گیری منطقه‌ی خلاق پنج عامل مردم، بنگاه‌های اقتصادی، فضاها، پیوندها و چشم‌اندازهای آتی در

شکل ۱۳: کدگذاری درجات توان اکولوژیکی شهرستان یزد به روش گراند تئوری

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴

کدگذاری باز □، کدگذاری محوری □، کدگذاری انتخابی ■

شکل ۱۴: مدل تلفیق توان اکولوژیکی شهرستان یزد
تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴

نتایج یافته‌ها

مدل توان اکولوژیکی شهرستان یزد که در شش بخش جداگانه بررسی شده است، با کمک منطق فازی اقدام به تولید نقشه‌های توان شده است. توان‌های شش‌گانه مورد نظر شامل:

کشاورزی: که بخش مرکزی شهرستان را در خود جای می‌دهد، ولی بخش ناچیزی از شهرستان دارای توان یک می‌باشد.

سکونت: این توان در قالب یک مدل معرفی و با ترکیب عوامل مشخص گردید که بخش عظمی از شهرستان یزد توان درجه یک سکونت داشته و می‌توان با دست‌بازتری اقدام به تهیه‌ی برنامه و طرح نمود.

صنعتی: در این بخش و طبق خروجی نهایی، دو قسمت جدا از هم در شهرستان یزد به عنوان توان یک صنعتی معرفی می‌شود که شهر یزد را نیز شامل می‌شود.

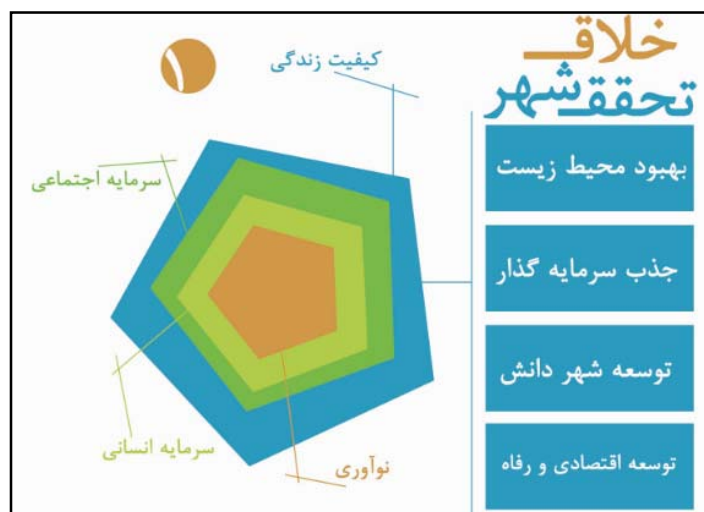
گردشگری: در دو قسمت گسترده و متمرکز معرفی شده که هر کدام دارای خروجی‌های نهایی بوده که این امر دو توان متفاوت را معرفی می‌کند. در قسمت گردشگری گسترده بخش قابل توجهی از شهرستان یزد دارای توان درجه یک و دو می‌باشد و در قسمت گردشگری متمرکز با توجه به قدمت شهر یزد از لحاظ تاریخی و باستانی بیشترین توان این بخش در شهر یزد قرار داشته و توان درجه یک شهرستان یزد متمرکز بر قسمت مرکزی شهرستان می‌باشد.

حفاظتی: قسمت قابل ملاحظه‌ای را نیز در قسمت مرکز و شبکه‌های ارتباطی و رودخانه‌ها به خود اختصاص می‌دهند.

آبزی‌پرو: قسمتی که از لحاظ اقلیمی شرایط مناسب-تری دارد برای شکل‌گیری استخرهای آبزی‌پروری گزینه‌ی خوبی خواهند بود. با روش گراند تئوری استراتژی مدل تلفیق به‌دست آمد و در مدل تلفیق مشخص گردید که همانند مدل‌های دیگر بخش مرکزی از اهمیت حفاظت و توسعه برخوردار می‌باشد.

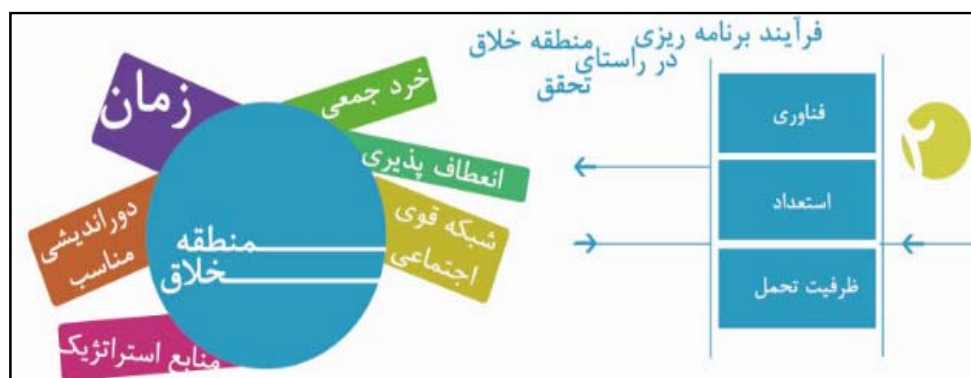
شاخص‌های منطقه‌ی خلاق در چارچوب چرخه منطقه‌ی خلاق ذکر می‌گردد. در شهرستان یزد (شکل ۱۵) نمایانگر اجزای شهرخلاق و (شکل ۱۶) بیانگر اجزای منطقه‌ی خلاق می‌باشد.

همان‌طور که اشاره شد، برای شکل‌گیری منطقه خلاق نیاز به یک چرخه‌ی خلاق در چارچوبی نظام مند و مشخص خواهیم داشت. ابتدای امر فرق بین شهر خلاق و منطقه‌ی خلاق مشخص می‌شود که این تفاوت در اجزای هر کدام می‌باشد. سپس معیارها و

شکل ۱۵: اجزای شکل‌گیری شهرخلاق

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴

شکل ۱۶: اجزای شکل‌گیری منطقه خلاق

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴

موجود در شهرستان می‌باشد. نمود این مشکلات در محیط‌ی زیست‌محیطی خلاف دیدگاه پایداری می‌باشد و سبب آسیب رساندن به محیط طبیعی شهرستان می‌شود. از طرفی هم، برخی از این بناها دارای قدمت

همان‌طور که در بیان مسأله اشاره شد، یکی از مشکلات حال حاضر شهرستان یزد مشکلات زیست محیطی ناشی از کارگاه‌ها و کارخانجات نیم فعال یا غیرفعال در بافت‌های قدیمی و حاشیه‌ای شهرهای

ساختمانی در جهت برطرف ساختن مشکلات زیست-محیطی پیرامون به سوی شکل‌گیری منطقه‌ی خلاق پایدار می‌باشد (شکل ۱۷).

نتیجه

در این پژوهش سعی شد تا با درگیر نمودن خلاقیت و نوآوری و وارد نمودن آن در مقیاس کلان و منطقه، به ایجاد یک منطقه خلاق در جهت برطرف نمودن مشکلات مورد نظر اقدام نماییم. مشکلاتی از قبیل زیست‌محیطی و کمبود اشتغال و غیره را مدنظر قرار دهیم. با ارائه‌ی نظریه‌ی گردشگری صنعتی برای شکل‌گیری منطقه خلاق در شهرستان یزد می‌توان به سؤالات پژوهش که مبنای آغازین بوده و با ارائه‌ی راهکارهای اجرایی شکل‌گیری منطقه خلاق به اهداف پژوهش دست پیدا کرد.

راهکارها و پیشنهادات

برای دستیابی به منطقه خلاق با تئوری گردشگری صنعتی در قالب ارائه راهکارها و پیشنهادات لازم در (جدول ۳)، به صورت اختصار اشاره می‌شود و در ادامه به نتایج نهایی پژوهش پرداخته خواهد شد:

زیادی بوده و تخریب آنها از نظر هویت شهری مناسب نخواهد بود. راه‌حل خلاقانه برطرف کردن مشکل چیست؟ کشور چین، نمونه‌ی خلاقیت جالبی را برای مشکل مشابه در یکی از شهرهای خود پیشنهاد داده است. برنامه‌ریزان در این زمینه، با وجود یکی از کارخانه‌هایی که از بنای فرسوده و تاریخی برخوردار بود و از طرفی هم دیگر توانایی فعالیت خاص را نداشته است، ایده‌ی گردشگری صنعتی ارائه نموده‌اند. در این ایده کارخانه بازسازی شده و در حد تولید روزانه بین ۵۰ تا ۱۰۰ محصول تجهیز می‌شود و نیروی کار و دستگاه‌ها و تمامی ادوات لازم همانند روزهایی که کارخانه فعال بوده است به تعداد کافی ساماندهی می‌شوند. سپس گردشگران با مراجعه به این‌گونه کارگاه‌ها و کارخانه‌ها علاوه بر دیدن روند تولید محصولات در گذشته اقدام به کمک اقتصادی منطقه هم می‌کنند. همین سیاست در قسمت‌هایی از شهرستان یزد قابل اجرا بوده و می‌توان منطقه‌ی فرهنگی و تفریحی با ایده فوق را داشت. ایده‌ی اصلی در این گزینه از امکان‌سنجی منطقه‌ی خلاق، ایجاد زنجیره‌ای از مجموعه صنایع آجرپزی، کاشی و مصالح

جدول ۳: راهکارها و پیشنهادات شکل‌گیری منطقه‌ی خلاق با گردشگری صنعتی در شهرستان یزد

گزینه‌های امکان‌سنجی	راهکارها و پیشنهادات
گردشگری صنعتی	<ul style="list-style-type: none"> - بازسازی کارخانجات و کارگاه‌های فرسوده و قدیمی - تجهیز انرژی، نیروی انسانی و ماشین‌آلات زمان فعال بودن کارخانه‌های قدیمی - ایجاد تسهیلات برای ساکنان در جهت فعالیت‌های مرتبط با گردشگری - توسعه و بازسازی زیرساخت‌های موجود - ایجاد ضوابط و مقررات نظام مند در جهت توسعه‌ی گردشگری صنعتی - مشخص نمودن صنایع گردشگرپذیر در شهرستان - به‌کارگیری توان اجتماعی و فرهنگی شهرستان - ایجاد مراکز گردشگری صنعتی - ترویج خلاقیت برای گسترش گردشگری صنعتی - ایجاد زنجیره‌ای از ارتباطات جمعی و گردشگری صنعتی به‌عنوان اکوسیستم خلاق - هدف قرار دادن مشکلات زیست‌محیطی در شهرستان یزد - توجه به طبقه خلاق در شکل‌گیری گردشگری صنعتی

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۴

منابع

- تابش، یحیی؛ محمد مروتی؛ محمد اکبرپور (۱۳۹۴). شناخت دره سیلیکون، کالیفرنیا، دانشگاه استنفورد.
- درستکار، احسان (۱۳۹۴). امکان‌سنجی شکل‌گیری منطقه خلاق در شهرستان یزد با رویکرد پایداری، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- سازمان زمین‌شناسی کشور (۱۳۹۴). اطلاعات دریافتی به صورت فایل‌های اطلاعاتی.
- سازمان هواشناسی کل کشور (۱۳۹۴). اطلاعات دریافتی به صورت فایل‌های اطلاعاتی.
- کریمی، محمود؛ محمد سعدی مسگری؛ محمدعلی شریفی (۱۳۸۸). مدل‌سازی توان اکولوژیکی سرزمین، با استفاده از منطق فازی (منطقه‌ی مورد مطالعه: شهرستان برخوار و میمه)، نشریه سنجش از راه دور و GIS ایران. سال اول. شماره اول. صفحات ۳۸-۱۷.
- مرکز آمار ایران. (۱۳۹۴) بازنگری اطلاعات توسط سایت مرکز شهریور ماه.
- Aldiabat, Khaldoun and Navenec Carol-Lynne Le. (2011). Clarification of the Blurred Boundaries between Grounded Theory and Ethnography: Differences & Similarities. Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry.
- Berg, P., Magilavy, B. & Zuckerman, S (1990). A green city program for the San Francisco Bay Area and beyond, San Francisco: Planet Drum Foundation and Wingbow Press.
- Carbondale Creative District (2015). Authored by Jessie Alba and Wendell Pruor- Wendell Pryor- Wendell Pryor and Associates.
- Caves, Richard E (2000). Creative industries: Contracts between art and commerce. Harvard University Press.
- امکان شکل‌گیری منطقه‌ی خلاق در شهرستان یزد با گردشگری صنعتی در سه حوزه‌ی محیط زیست، انرژی و توسعه وجود دارد.
- توان اکولوژیکی شهرستان یزد شرایط مناسبی را برای شکل‌گیری منطقه‌ی خلاق ایجاد کرده است.
- سازوکارهای اجرایی با توجه به پتانسیل‌های موجود در شهرستان یزد وجود دارد.
- خردجمعی و طبقه‌ی خلاق به‌عنوان عوامل اجتماعی در شکل‌گیری منطقه‌ی خلاق به چشم می‌خورد.
- آنچه که به عنوان خلاقیت در بُعد منطقه می‌توان اجرا نمود از اجزای مختلفی تشکیل می‌شود که شامل: زمان، دوراندیشی مناسب، خرد جمعی، انعطاف‌پذیری، شبکه قوی اجتماعی، منابع استراتژیک می‌باشد.
- به‌کارگیری اکوسیستم خلاق در شکل‌گیری منطقه‌ی خلاق بسیار حائز اهمیت می‌باشد.
- شهرستان یزد هم از لحاظ استراتژی و هم از لحاظ جغرافیایی می‌تواند منطقه‌ی مناسبی برای شکل‌گیری منطقه‌ی خلاق باشد.
- برطرف نمودن مشکلات زیست‌محیطی موجود گامی بلند به سوی پایداری خواهد بود.
- چرخه منطقه‌ی خلاق شامل: نوآوری، سرمایه‌ی اجتماعی، کیفیت زندگی، سرمایه‌ی انسانی خلاق می‌باشد.
- ارائه‌ی نظریه‌ی گردشگری صنعتی به‌عنوان یک مرکز محرک رشد اقتصادی و توجه به تخصص‌گرایی در شهرستان یزد.

-
- Charmaz, K (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
  - Dorostkar, E, Habib, F, Majedi, H (2016). Formation Cycle of Creative Region, *open Journal of Geology*, (Vol 6, No. 7).
  - Florida, R. (2002). *The Rise of the Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. Nova Iorque: Basic Books.
  - Florida, Richard (2005). "Cities and creative class". Routledge. UAS.
  - Landry, Charles (2008). *The Creative City. A Toolkit for Urban Innovators*. 2nd. Edition. Near Stroud: Comedia.
  - MUSTURD, SAKO (2001). "Amsterdam Az Creative Cultural Knowledge City: Some Conditions".
  - Neuman, W.I (1997). *Interpreting Qualitive Data*, SAGE Publication, London, UK.
  - Reckwitz, Andreas (2009). Die Selbstkultivierung der Stadt. Zur Transformation moderner Urbanitat in der "creative city". In: *Mittelweg* 36, 18, 2-34.
  - Scott, Allen (2006). "creative cities". Conceptual issues and policy questions, university of California, Los Angeles.
  - UNDP (2013). *UNESCO, Creative Economy Report, Spatial Edition*, P:10.
  - VisitBritain (2006). *Cultural Tourism Advisory Guide*, London: VisitBritain.